

Summary

The article is concerned with the current debate on the aims of museums of cultural history. The author criticizes the tendency to bring politics into the work and emphasises that the point of departure for the research and exhibition work must be a single-minded endeavour to achieve objectivity. The tasks of the museums of cultural history should be to *research* and to *inform*, to form a »shop window» for research directed towards the public and one in which the results will be shown in a manner as pedagogically correct as possible. Objective information on history in all its aspects should be the guiding principle in determining the ethical and social attitudes. In this connection the author also emphasises that it is important that the community should take over the whole responsibility for and the cost of cultural-historical care, research and information.

Translated by Richard Cox

”Gubben Rosenbom”. Ett tillägg

I min uppsats *Gubben Rosenbom* och de antropomorfa fattigbössorna, i denna tidskrift 1969, h. 4, återoppar jag s. 262 en »anekdot, som jag inte känner till från annat håll». En doktor Roback, även kallad Fallebo Gök, skulle ha använt en namngiven fattigbössa av denna typ som borgensman i diskonten, dvs. Bankodiskontverket. Jag fann det vara en händelse som såg ut som en tanke, att det existerade en herrgård med namnet Fallebo just i Döderhult, där en av »fattiggubbarna» hörde hemma.

Sedan uppsatsen var tryckt meddelade mig fil. kand. Kerstin Pettersson vid länsmuseum i Kalmar, att traditionen om Fallebo Göte ännu var levande i trakten. Och nu har fil. dr Jan Liedgren erinrat mig om att den kände genealogiske forskaren Paul Wilstadius i en särskild uppsats behandlat »Doktor C. V. Robacks» självbiografi (*Släkt och hävd* 1958–59, s. 31 ff.). Av Wilstadius fängslande framställning erfar man bl. a. att »dr Roback» egentligen hette Karl Johan Nilsson och var född 1811 i Fallebo by i Kristdala socken (alltså inte på Fallebo gård i det närbelägna Döderhult). Under namn av C. J. Fallenius drev han senare affärer i Döderhultsvik, det nuvarande Oskarshamn. Sedan ett banklån förfallit med falska borgensmän dömdes han 1843 till 5 års straffarbete. Innan domen fallit hade han emellertid avrest till Förenta staterna, där han blev en mycket anlitad charlatan, till en början verksam i Boston, och dog som en förmögen man i Cincinnati 1871 (enligt andra källor 1867 eller 1873).

Den aktuella borgensmannen bar enligt Wilstadius namnet »Rungren», vilket alltså skulle vara ett äldre namn på Dödergren. Utom de av W. anförda källorna kan hänvisas till C. A. Carlsson, *Anteckningar om Kristdala socken*, 1900, s. 117, där borgensmannen anges ha varit »Dödergren, jordfast man i Döderhult».

Sitt namn Roback torde Nilsson-Fallenius, dock först i Amerika, ha antagit efter den aktade rektorn vid Västerviks läroverk Sven Johan Roback (1800–70), om vilken kan läsas i K. G. Odén, *Östgötars minne*, 1902, s. 395. Jfr även Harry Hector, *En släkthronika från Småland*, 1953, s. 176 ff. (välvilligt påpekat av krigsarkivarien Bertil Broomé).

Gösta Berg

Turistbeskrivning för svenska kyrkor

År 1940 publicerade Södermanlands hembygdsförbund en 16-sidig beskrivning över Bälinge kyrka utan andra pretentioner än att vara en rikt illustrerad och lättillgänglig beskrivning för sockenborna och deras gäster turisterna. Häftet hade den löftesrika beteckningen *Sörmländska kyrkor 1*. Föret i portgången för serien var trögt. Först år 1943 kom arbetet i gång på allvar med 19 häften, 1944 29 häften, 1945, 1946, 1947 och 1948 kom resp. 16, 15, 15 och 15 häften. År 1950 avslutades hela serien med nr 124, Strängnäs domkyrka. Sedan dess har två nytillkomna församlingskyrkor lagts till serien, men dessutom har 163 nya upplagor publicerats. Sammanlagt omfattar alla upplagorna för närvarande 765 000 enstaka häften. En kyrka, Sorunda, har beskrivits i sex upplagor, tre kyrkor i fem upplagor osv. Endast 16 kyrkor har bara en upplaga. Med få undantag (Domkyrkan) innehåller häftena 16 sidor och ca 12 bilder. De nya upplagorna förnyas ständigt i fråga om text och bilder. Priset för häftena var tidigast 30 öre, senare 50 öre och sedan 1969 vanligen en krona. Den första serien gavs en bunden upplaga om 800 ex. i nio band med inledande studier i varje band. Upplagan är sedan länge totalt slutsåld och dessutom genom kyrkornas restaureringar högggradigt inaktuell.

Initiativet i Södermanland togs upp på många håll, och då den typografiska utstyrelsen kopierades i detalj såg det ut, som om en allsvensk serie skulle kunna åstadkommas. Senare har emellertid *Värmland* (1959) och *Östergötland* (1959) börjat turistserier med modernare typografi och ett ypperligt bildmaterial. Värmland har hunnit 23 häften och Östergötland 79 jämte 4 andraupplagor.

Uppland kom först igång bland grannlandskapen. År 1945 trycktes första häftet, år 1947 kom en första samlingsvolym med tolv kyrkor och ett företal av Johnny Roosval. Jag återkommer till denna serie nedan.

Gästrikland påbörjades 1945 med ett häfte i den utstyrelse som Ärkestiftets stiftsråd begagnat i övrigt. Det initiativet fullföljdes ej, utan helt överraskande kom 1965 en ny, onummerad serie (hittills 4 nr) i den utstyrelse, som Östergötland valt.

Västergötland kom 1947. Den drivande kraften där var stiftssekreterare Fridolf Wilde, men serien kom bara att så vitt jag kunnat finna omfatta fjorton häften.

År 1947 kom också *Jämtland* med ett första häfte. Serien innehåller nu 19 häften (i princip ett häfte per år som särtryck ur Jämtens). En andraupplaga